

Beheerplan

Natuurcoöperatie Krimpenerwaard

2014 - 2018

R.J.S. Terlouw

BEHEERPLAN NATUUR COÖPERATIE KRIMPENERWAARD 2014 - 2018

R.J.S. Terlouw

COLOFON:

© **bui-tegewoon, groenprojecten** ♦ publicatie 2014-02

Ouderkerk aan den IJssel, augustus 2014.

Versie : definitief.

Auteur : R.J.S. Terlouw.

Fotografie : D. Buisman.

In opdracht van : Natuur Coöperatie Krimpenerwaard.

Disclaimer:

De inhoud van dit rapport is met uiterste zorg samengesteld. De informatie in dit document wordt aangeboden zonder enige garantie. **BUI-TEGEWOON, groenprojecten** sluit alle aansprakelijkheid uit voor enigerlei directe of indirecte schade, van welke aard dan ook, die voortvloeit uit of verband houdt met het gebruik van dit document.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van drukwerk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder schriftelijke toestemming van **BUI-TEGEWOON, groenprojecten** en de opdrachtgever, noch zonder toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd

Leeswijzer.

In hoofdstuk 1 wordt kort ingegaan op de aanleiding en achtergrond van het onderhavige beheerplan en de doelstelling van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard bij het uit te voeren van natuurbeheer. In hoofdstuk 2 wordt het gebied beschreven. In hoofdstuk drie komen de natuurdoeltypen vanuit het provinciale beleid aan de orde en worden deze in relatie gebracht tot de visie van de Natuur coöperatie Krimpenerwaard. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 ingegaan op de organisatie van het natuurbeheer en de gehanteerde werkwijze binnen de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard. Hoofdstuk 5 geeft een kort overzicht van de actuele waarden en beschikbare historische natuurwetenschappelijke gegevens. Tevens wordt hier samengevat welke aspecten tijdens de nulmeting in 2013 zijn vastgelegd. Hoofdstuk 6 gaat in op de beheerplanning en de voorwaarden en doelstellingen die vanuit de verschillende beleidsvelden aan de doeltypen en het beheer worden gesteld. Hoofdstuk 7 geeft inzicht in de voorgenomen monitoring en inventarisatie.

E.e.a. wordt tenslotte samengevat in hoofdstuk 8. Waarna in hoofdstuk 9 de gebruikte bronnen zijn vermeld. In een bijlage is het totaal beheer en monitoringplan per doeltype, overige aspecten, soortenbeheer en monitoringsplan schematisch gedetailleerd.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding.	4
2. Gebied.	5
2.1 Algemeen	5
2.2 Polder Kattendijksblok	6
2.3 Polder de Nesse	7
3. Doelen en visie.	8
4. Organisatie en werkwijze.	9
4.1 Uitgifte van gronden	9
4.2 Voorwaarden in gebruiksovereenkomsten	9
4.3 Beheerregie	9
4.4 Uitvoering en uitvoeringsbegeleiding	10
4.5 Kennisontwikkeling	10
5. Actuele ecologische kwaliteit.	11
5.1 Beschikbare historische gegevens	11
5.2 Nulmeting, 2013	11
6. Beheerplanning.	
6.1 Algemeen	11
6.2 Algemene voorwaarden	12
6.3 Doeltypen	12
7. Monitoring.	15
8. Samenvatting.	15
9. Gebruikte literatuur en informatiedragers.	16

BIJLAGEN:

- 1]. Schematische weergave beheerplan Natuur Coöperatie Krimpenerwaard, 2014-2018.

1]. Inleiding.

In 2013 is binnen de Krimpenerwaard gestart met een pilot om een nieuwe organisatievorm voor het beheer van natuur- en landschap binnen de EHS te toetsen. Gedachte is om het beheer conform het gewijzigde beleid meer vanuit het gebied door gebiedspartijen en middels particulierbeheer uit te voeren waarbij lokale kennis en ondernemerschap worden benut.

De in 2012 opgerichte Natuurcoöperatie Krimpenerwaard heeft zich gemeld om invulling te geven aan deze nieuwe werkwijze. Na een periode van voorbereiding en overleg heeft de Natuurcoöperatie Krimpenerwaard per medio maart 2013 circa 87 hectare grasland in beheer gekregen in de polders de Nesse en Kattendijksblok van Bureau Beheer Landbouwgronden en is een pilot overeenkomst voor de periode 2013-2018 met de provincie Zuid-Holland gesloten.

De Natuur Coöperatie Krimpenerwaard streeft er naar om als collectief van agrariërs een rol te spelen in het beheren van natuur- en landschap in haar werkgebied. Zij heeft hierbij een brede ambitie en is bereid alle vormen van natuurbeheer die aan de orde zijn in het gebied uit te voeren en in te passen. Het eerste beheer jaar, 2013, is door de Natuur Coöperatie benut om zich te oriënteren, ervaringen op te doen en nulmetingen uit te voeren. Als gevolg van het al gevorderde voorjaar toen de feitelijke overeenkomst met de provincie kon worden gesloten moesten nog een aantal formele zaken lopende het seizoen verder worden geregeld. Inmiddels is het eerste jaar afgesloten met een beheer verslaglegging en rapportage omtrent de nulmeting (*Bui-tegewoon, groenprojecten, 2013-06*).

De Natuur Coöperatie heeft zich medio 2014 aangemeld voor certificering als natuurbeheerder via de systematiek van de Federatie Particulier Grondbezit (FPG). Onderdeel van deze certificering is een systematiek gebaseerd op een beheerplan en een jaarwerkplan die verder gaat dan het bij het aangaan van de pilot overeenkomst met de provincie opgestelde "Raamplan beheer en inrichting" t.b.v. de pilot Natuur Coöperatie Krimpenerwaard". Met het onderhavige beheerplan wordt invulling gegeven aan een beheerplan conform deze systematiek. Er is hierbij gekozen de looptijd van het beheerplan gelijk te laten lopen met de looptijd van de onderhavige pilot natuurbeheer.

2]. Gebied.

2.1] Algemeen.

De pilot Natuur Coöperatie Krimpenerwaard vindt plaats op een aantal percelen in eigendom bij Bureau Beheer Landbouwgronden gelegen in de polders Kattendijksblok te Gouderak (ca. 73,5 hectare) en de Nesse te Ouderkerk aan den IJssel (ca. 25,5 hectare).

In polder Kattendijksblok liggen de percelen verspreid over de polder, waarbij enige grotere blokken zijn te herkennen. In polder de Nesse betreft het één blok van 5 percelen breedte ten noorden van de Veenwetering, een enkel (breed) perceel ten zuiden van de Veenwetering, alsmede een los perceel in het midden van de polder. De betrokken percelen zijn weergegeven op de kaart in figuur 1.

Figuur 1. Ligging percelen in pilot Natuur Coöperatie Krimpenerwaard.

Het terreincomplex bestaat voornamelijk uit graslanden gescheiden door sloten, ze vormen de kenmerkende slagenverkaveling die kenmerkend is voor het veenweidegebied van de Krimpenerwaard en zijn ontstaan bij de ontginning van het gebied in de periode 1000 -1100 na Christus. Lokaal is een enkele solitaire boom of kleine bosschage aanwezig. De achter grens wordt bepaald door zogenaamde landscheidingskaden en wetering die achter grens van de eerste ontginningsfase vormden.

De cultuurhistorische en landschappelijke waarden van het gebied worden gekwalificeerd als hoog. Dit geldt zowel voor het polderlandschap als voor de Tiendwegen, kaden en landscheidingen (Bron: Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland: Krimpenerwaard en Gouwestreek; PZH 2003).

De mogelijkheden voor recreatief medegebruik zijn voornamelijk geconcentreerd langs openbare wandel- en fietspaden die het terreincomplex doorkruisen.

2.2] Polder Kattendijksblok.

Polder Kattendijksblok is te karakteriseren als een typische veenweidepolder, met lokaal wat kleine bosschages en plaatselijk een solitaire boom. Aan de noordoostzijde van polder Kattendijk ligt de Kattendijksblokboezem. Een voormalig boezemland dat sedert circa 60 jaar terug begroeid is geraakt met nat elzenbos en al vele jaren in eigendom en beheer bij de Stichting het Zuid-Hollands Landschap. Het gebied herbergt o.a. een kolonie aalscholvers van circa 160 broedpaar, een groot aantal broedpaar grauwe gans en een ruiconcentratie krakeend. Daarnaast is het bos van belang als broedgebied voor tal van bosvogels. De noordwest grens wordt gevormd door het bebouwingslint van de dijk langs de Hollandse IJssel, de Kattendijk. In het zuidwesten vormt de weg Schaapjeszijde met een lokaal belang de begrenzing. De Schaapjeszijde heeft aan weerszijde een begroeiing van gemiddeld 6 meter hoge elzenstoven. De zuidoostzijde tenslotte wordt gevormd door de Landscheidingswetering die de scheiding vormt tussen de polder Achterbroek en Kattendijk. Van oost naar west wordt het gebied doorsneden door de Gouderakse Lange Tiendweg, een dwarsverbinding afkomstig uit de ontginningsgeschiedenis van het gebied die is begroeid met elzen- en essenstoven en knotbomen. Deze Tiendweg compartimenteert de open ruimte en maakt dat de polder bestaat uit twee afzonderlijke deelgebieden. Het noordelijke deelgebied meet circa 100 hectare en het zuidelijke deelgebied circa 150 hectare. Naast de percelen van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard wordt op een aantal percelen (ca. 46 hectare) een natuurbeheer gevoerd door de Stichting het Zuid-Hollands Landschap. In totaal is circa 45% van het gebied in beheer vanuit een natuurdoelstelling. De overige circa 55% van de polder bestaat uit grasland met een gangbaar agrarisch beheer.

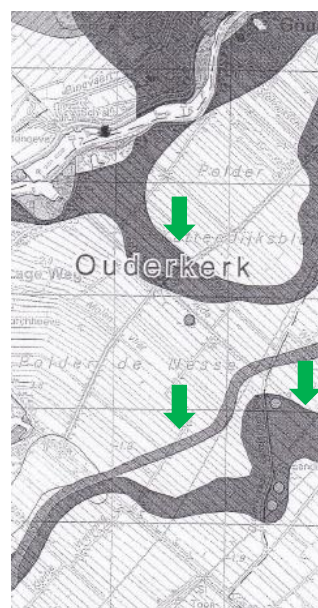
Het gedeelte ten noorden van de Tiendweg kent een aantal houtopstanden die zich met name in het meest westelijke deel bevinden, wat daarmee als een matig open ruimte kan worden gekarakteriseerd. Het betreft een kleine bosschage rond een plasje enkele locaties met solitaire bomen waaronder een karakteristieke circa 55 jaar oude es op circa 50 meter afstand van de Tiendweg en een houtwal van circa 100 meter lengte. Met name het westelijke deel van dit gebied is daarmee als matig open te karakteriseren, het oostelijke deel vormt een grotere open ruimte.

Het gedeelte ten zuiden van de Tiendweg is overwegend open. Slechts lokaal staan enkele relatief kleine bomen en struiken in het weiland. In het midden van het gebied staat een karakteristieke en beeld bepalende es van circa 65 jaar oud op korte afstand van de Tiendweg. Het zuidelijke deelgebied is dan ook te karakteriseren als een grote open ruimte die wordt versterkt doordat ook de zuidelijk gelegen polder Achterbroek slechts weinig opgaande begroeiing kent.

De bodem wordt gevormd door een klei op veengrond die afneemt van circa 80 cm klei dek aan de noordwestzijde tegen de rivierdijk naar circa 20 cm aan de zuidgrens. De drooglegging van het gebied bedraagt circa 70 centimeter in het uiterste noordwesten en neemt zowel naar het oosten als het zuiden af. In het deelgebied ten zuiden van de Tiendweg bedraagt de gemiddelde drooglegging circa 35 centimeter. Het vigerend polderpeil in polder Kattendijk bedraagt -2.61 meter NAP.

De sloten zijn overwegend smal en lopen naar de zuidzijde van de percelen veelal af in breedte. De gemiddelde breedte bedraagt circa 3 meter, maar bedraagt aan de zuidzijde veelal minder dan 2 meter

Door het gebied is lokaal een voormalige stroom rug als lichte verhoging in het maaiveld zichtbaar (figuur 2).

Figuur 2. Stroomruggen in Kattendijk en de Nesse

2.3]. Polder de Nesse.

Polder de Nesse is een zeer diepe polder (1200 meter westzijde tot 1800 meter oostzijde) die is gelegen tussen de Hollandse IJssel en de Ouderkerkse Landscheiding. De polder wordt doorsneden door de Nesse Tiendweg en de Veenwetering. Aan de westzijde wordt het gebied begrenst door de Berkenwoudse Boezem aan de oostzijde vormt de lokale weg 'Schaapjeszijde' de begrenzing. Het gedeelte waarin de pilot percelen van de Natuurcoöperatie (ca. 25,5 ha) liggen is gesitueerd aan de westkant van de polder tussen de Tiendweg en de Landscheiding.

Naast de percelen in beheer van de Natuurcoöperatie wordt op circa 240 hectare natuurbeheer gevoerd door het Zuid-Hollands Landschap. Slechts enkele percelen hebben nog een particuliere eigenaar.

De Nesse Tiendweg heeft in het oostelijke deel een tamelijk dichte begroeiing van knotbomen en elzenstoven. Het westelijke deel is open met lokaal wat (knot)bomen en stoven. In het centrale deel zijn door het Zuid-Hollands Landschap in de winter 2012/2013 een aantal grote schietwilgen in het midden van de polder langs de Veenwetering verwijderd om de openheid verder te vergroten t.b.v. de weidevogeldoelstellingen. In het noordoostelijke deel is een elzensingel aanwezig van circa 300 meter lengte die haaks op de Tiendweg is gesitueerd. In het oostelijk deel ligt een tamelijk groot geriefbos dat in de jaren zeventig van de vorige eeuw is aangelegd door een agrariër met belangstelling voor natuur en landschap. Slechts lokaal is een enkele solitaire boom of struik aanwezig. De aaneengesloten openruimte bedraagt circa 225 hectare welke door gerichte ingrepen eenvoudig is te vergroten naar circa 300 ha.

De bodem wordt gevormd door een klei op veengrond. Het klei dek is hierbij relatief dun in het uiterste noordoostelijke en zuidwestelijke deel. In het westen is een stroom rug zichtbaar in het landschap en bedraagt het klei dek lokaal meer dan 60 cm.

De drooglegging volgt de loop van de stroom rug en neemt naar het zuiden af. Het noordoostelijke en zuidwestelijke deel heeft derhalve de kleinste drooglegging die lokaal minder 30 centimeter bedraagt. Ter hoogte van de stroom rug loopt de drooglegging lokaal op tot bijna een meter op enkele percelen. De gemiddelde drooglegging ligt tussen 40- en 45 cm.

Het vigerend polderpeil in polder de Nesse bedraagt – 1.59 meter NAP. De pilotpercelen in beheer bij de Natuurcoöperatie zijn overwegend gelegen in het westelijke deel en liggen langs de ooststrand van de stroom rug. Het klei dek bedraagt hier circa 30 centimeter en de drooglegging bedraagt gemiddeld circa 40 centimeter. Voor 2015 is de reservaatinrichting van polder de Nesse voorgenomen waarbij het gebied een op de natuurdoelen afgestemd waterpeil zal verkrijgen.

De sloten zijn tamelijk breed en lokaal zijn enkele zeer brede watergangen aanwezig. Van west naar oost neemt de breedte geleidelijk af. Opmerkelijk is de zeer grote dichtheid van krabbenscheer langs de Nesse Tiendweg en in het westelijke deel van de polder. Hier bedraagt de bedekking op veel plaatsen 100%.

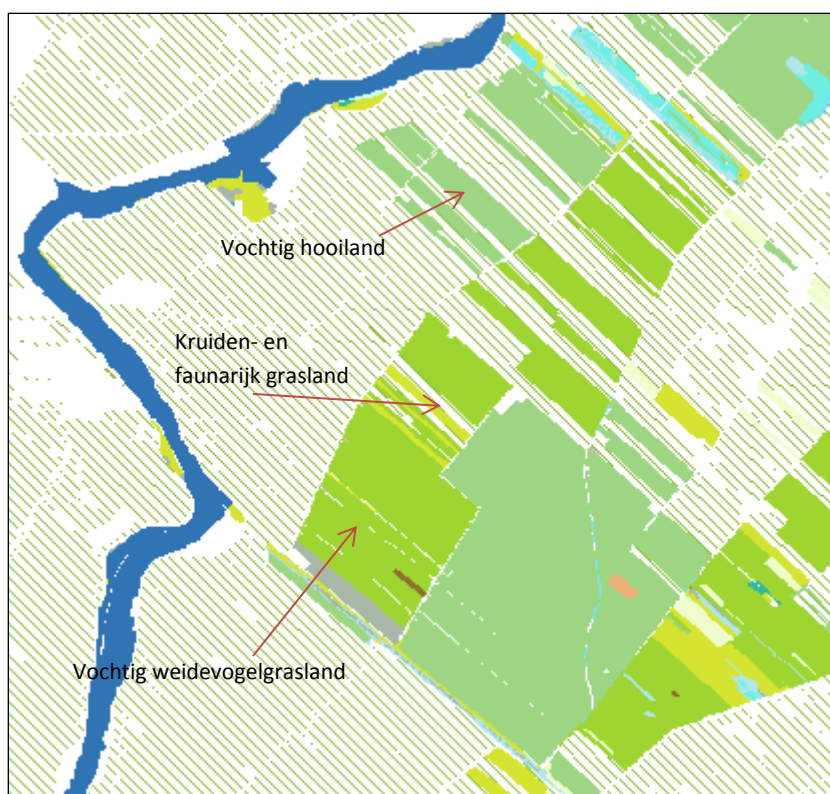

Figuur 3. Perceel de Nesse 3a, diepe polder met grassenmix vegetatie.

3]. Doelen en visie.

Het Natuurgebiedsplan 2014 van de provincie Zuid-Holland (figuur 4) vermeld voor de polders Kattendijksblok en de Nesse overwegend de doeltypen N10.02 vochtig hooiland en N13.01 vochtig weidevogelgrasland. In beperkte mate is N12.02 kruiden- en faunairijk grasland begrenst. Dit laatste type kan tevens als een overgangstype fungeren voorafgaand aan de ontwikkeling van vochtig hooiland wat op veengronden een lange ontwikkelingstijd laat zien. De sloten zullen grotendeels kunnen vallen onder het type N4.02 zoete plas. Langs de Tiendwegen en kaden zijn elzensingels en knotbomen aanwezig. Voor deze elementen is het mogelijk de bij behorende Landschapspakketten, L1.03 elzensingel en L1.08 knotbomen, te sluiten.

Het natuurgebiedsplan is kader stellend voor het subsidiëren van verwerving, inrichting en beheer van natuur- en landschap in Zuid-Holland.

Figuur 4. Uitsnede natuurbeheerplan Zuid-Holland 2014.

De Natuur Coöperatie Krimpenerwaard sluit met haar beheer aan op de natuurdoeltypen uit het natuurgebiedsplan te weten kruiden- en faunairijk grasland, vochtig hooiland en vochtig weidevogelgrasland. Daar veel doelsoorten van vochtig hooiland en kruiden- en faunairijk grasland momenteel alleen in de oevers aanwezig zijn wordt aanvullend langs veel sloten extra aandacht besteedt aan het oeverbeheer en de oever slootschoning. Door middel van dit maatwerk wil de Natuur Coöperatie bron locaties in het gebied beter benutten voor de doelrealisatie.

In de praktijk wordt het vochtig hooiland en het weidevogelgrasland in mozaïekvorm door elkaar gerealiseerd, waardoor beide typen elkaar aanvullen en versterken. Door percelen met een maaibeheer en seizoen beweiding in een mozaïek van 75/25 op te nemen zijn de omstandigheden voor weidevogelkuikens verbeterd. De maaipercelen kennen verschillende maaidata, waarbij er op is gelet dat nooit meer dan drie aaneengesloten percelen een gelijke maaidatum hebben dan wel worden onderbroken door een standweiden perceel.

Om de weidevogeldoelen te optimaliseren zijn een drietal plas-draspercelen gerealiseerd. De open ruimte is in de winter 2013/2014 versterkt door het verwijderen van opgaande elementen en solitaire bomen waar deze geen cultuurhistorische waarden vertegenwoordigden.

Daar de oevervegetaties en botanische doelen belang hebben bij een goede waterkwaliteit wordt in 2014 extra aandacht besteed aan het uitvoeren van baggerwerkzaamheden in het werkgebied van de Natuur Coöperatie, zodat achterstanden hierin worden ingelopen.

Bovenstaande doelen lijken allen op termijn goed haalbaar voor het werkgebied.

De weidevogeldoelen kunnen naar verwachting van de Natuur Coöperatie op relatief korte termijn worden gerealiseerd, mede gezien de actuele waarden in het gebied. Botanische doelen zijn in de oevers al op tal van plaatsen aanwezig, waarbij schaarse soorten als wateraardbei, grote boterbloem en Spaanse ruiter zijn aangetroffen. Perceel breed is het ontwikkelen van botanisch waardevolle percelen op veengronden een weg van lange adem. Met name de fosfaat belasting zal door geleidelijke uitmijning op orde moeten worden gebracht. Voor dit doeltypen wordt een aanpak voorzien die via het tussen stadium kruiden- en faunairijk grasland geleidelijk zal verlopen.

4]. Organisatie en werkwijze.

4.1] Uitgifte van gronden.

De ingebruikname van in de pilot betrokken percelen vindt plaats middels een pachtovereenkomst geliberaliseerde pacht van Bureau Beheer Landbouwgronden aan de Natuurcoöperatie Krimpenerwaard. Hierin is opgenomen dat de Natuurcoöperatie is gerechtigd de betreffende gronden onder te verhuren aan haar leden.

De uitgifte van de gronden onder de leden is verzorgd door een externe commissie welke door het bestuur van de Natuur Coöperatie hiertoe is aangezocht. Deze commissie die uit drie onafhankelijke personen bestaat heeft de uitgifte op basis van een aantal toedelingscriteria uitgevoerd onder de agrarische leden van de Natuur Coöperatie.

4.2]. Voorwaarden in gebruiksovereenkomsten.

Het feitelijke graslandbeheer wordt uitgevoerd door agrarische leden van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard. Hierbij wordt gewerkt met een gebruiksovereenkomst tussen de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard als de in gebruik gevende partij en haar individuele leden als de in gebruik nemende partij. In de gebruiksovereenkomst zijn een aantal algemene voorwaarden opgenomen (zie hoofdstuk 6.2). Naast algemene voorwaarden is in een bijlage het beheerdoeltypen per perceel vastgelegd. Aan dit beheerdoeltypen zijn vervolgens voorwaarden m.b.t. maaidata, beweidingperiode en intensiteit, bemesting, oeverbeheer, plas-dras, etc. gekoppeld.

4.3]. Beheerregie.

De dagelijkse begeleiding van het gebruik en beheer wordt in opdracht van de Natuur Coöperatie verzorgd door een externe deskundige.. Aan deze begeleiding dient invulling te worden gegeven middels regelmatige terreinbezoeken en het onderhouden van contacten met de beheerders van de Natuur Coöperatie. Daarnaast worden een aantal inventarisatie en monitoringstaken aan deze gebiedsregisseur verlegd. Onderwerpen die tijdens de begeleiding aan de orde komen zijn o.a.:

- Controle op de contractvoorwaarden;
- Beoordelen en aansturen van het plas-dras beheer;
- Check op inscharing vee en maaidata i.r.t. aanwezige broedvogels;
- Advisering omtrent het al dan niet mee maaien van slootkanten bij de 1^e maaisnede i.r.t. de kwaliteit van de oevervegetaties;
- Advisering m.b.t. omgang met storingssoorten;
- Advisering en uitgifte begeleiding bij de oever schoning en baggerwerken;
- Implementatie van de gedragscodes Flora- en faunawet;
- F&F-wet begeleiding bij onvoorziene situaties en noodzakelijk geachte werkzaamheden in het broedseizoen;
- Uitvoeren van inventarisaties & onderzoek, kuikentellingen en check late soorten voor het maaien;
- Adviseren en voorlichten omtrent het natuurbeheer in het algemeen;
- Verzorgen van een regelmatig “natuurbericht”;

4.4]. Uitvoering en uitvoeringsbegeleiding.

De percelen worden beheerd door leden van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard die als praktiserend agrariër actief zijn in het gebied. Voor enkele werkzaamheden worden externen ingehuurd zoals voor het op peil houden van de plas-dras situaties en het in het eerste jaar opheffen van zwaar met storingssoorten besmette percelen. De oever schoning wordt collectief uitgegeven aan een aannemer onder regie van de Natuur Coöperatie op basis van een door de beheerregisseur opgesteld plan van aanpak.

Ook m.b.t. maaiwerkzaamheden, het al dan niet mee maaien van slootkanten en het inscharen van vee worden specifieke situaties en beheermethoden steeds één op één met de betrokken beheerder besproken door de beheerregisseur. Waar gewenst wordt een gezamenlijk veldbezoek gebracht om de situatie in het veld te bespreken of toe te lichten. Ook met extern ingehuurde bedrijven of personen wordt voor aanvang van de werkzaamheden overleg gevoerd. Dit betreft onder andere het op peil houden van de plas-dras percelen en het in het veld bespreken van de uitvoeringswijze op zwaar met storingssoorten besmette percelen.

Figuur 5. Overleg tussen aannemer en beheerregisseur bij instellen plas- dras.

4.5]. Kennisontwikkeling en informatie verstrekking.

De Natuurcoöperatie Krimpenerwaard streeft er naar kennisontwikkeling omtrent behoud en beheer van natuur- en landschap en de bijbehorende kenmerkende flora- en fauna van het gebied te ontwikkelen. Hiertoe worden o.a. de volgende activiteiten ontwikkeld naar haar beheerders en overige leden.

Alle beheerders van percelen in de pilot van de Natuurcoöperatie hebben in 2013 een basiscursus weidevogelbeheer gevolgd bij Landschapsbeheer Zuid-Holland.

Door de beheerregisseur wordt met enige regelmaat een natuurbericht verstrekt aan de leden en beheerders van de Natuur Coöperatie. Naast algemene info over natuur en landschap die op dat moment actueel is en informatie over het op dat moment relevante terreinbeheer wordt tevens onder elk natuurbericht een zogenaamde “**tip natuurbeheer**” gegeven. De informatie en tip in deze natuurberichten is steeds zo opgesteld dat deze breder toepasbaar is dan alleen binnen het pilotgebied. De Natuur Coöperatie streeft er naar hiermee een stimulans te geven aan het natuur- en landschapsbeheer ook buiten de begrensde gebieden.

5]. Actuele ecologische kwaliteit.

5.1]. Beschikbare historische gegevens.

Polder Kattendijksblok is in de periode 1985-2010 vrijwel jaarlijks op grasland broeders geïnventariseerd middels de BMP-W methodiek. Van deze polder zijn tevens uit verschillende jaren karteringen van houtopstanden, krabbenscheer en dotterbloemen beschikbaar. Sedert 1989 wordt in de maanden oktober tot maart maandelijks een wintervogeltelling uitgevoerd. In polder de Nesse is een BMP-W inventarisatie uitgevoerd in de jaren 2010 tot 2012. In 2010 en 2012 is de krabbenscheer vegetatie in deze polder integraal gekarteerd. Van beide polders is een inventarisatie van broedparen grauwe gans in het kader van de problematiek rond deze soort uitgevoerd in 2011.

De Natuur Coöperatie kan over alle bovenstaande gegevens beschikken waardoor het in de toekomst mogelijk is om ook uitspraken te doen over de ontwikkeling van het gebied over een langere periode.

5.2]. Nulmeting, 2013.

Bij aanvang van het natuurbeheer door de natuur Coöperatie Krimpenerwaard is een nulmeting uitgevoerd. Door de gebiedsregisseur zijn gegevens verzameld over graslandsamenstelling en typen, oevervegetatie kwaliteit, waterkwaliteit en baggersituatie, aanwezigheid predators en gebiedsgebruik door zomerganzen. Van de soorten krabbenscheer en dotterbloem zijn integrale karteringen uitgevoerd. Over deze onderwerpen wordt samenvattend gerapporteerd in het jaarverslag van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard, 2013 (Terlouw, 2013-06). De basisgegevens en detaillering zijn opgenomen in het archief van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard. Om de mate van openheid van het landschap vast te stellen en de status i.r.t. landschappelijke en cultuurhistorische waarden is voor polder Kattendijksblok een afzonderlijke rapportage omtrent de houtopstanden opgesteld met aanbevelingen voor onderhoud en beheer (Terlouw, 2013-07). Bureau Duivenbode-natuur heeft in opdracht van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard in 2013 een BMP-W inventarisatie uitgevoerd als nulmeting bij de aanvang van het beheer (Duijvenbode, 2013).

Samenvattend kunnen de in onderstaande tabel vermelde actuele waarden worden benoemd.

Thema	Kwalificatie	Aanpak	Bron
Waterkwaliteit	Slecht	Visuele waarneming en vegetatiesamenstelling.	Terlouw, 2013-06
Baggersituatie	Slecht	Baggeropnamen	Terlouw, 2013-06
Openheid landschap	Divers	Kartering en beschrijving houtopstanden i.r.t. weidevogeldoelen.	Terlouw, 2013-07
Graslandtypen	Divers	Kwalificatie in vier graslandtypen	Terlouw, 2013-06
Oevervegetaties	Hoog	Kwalificatie in drie categorieën en kartering dotterbloem	Terlouw, 2013-06
Weidevogels	Redelijk / Goed	BMP-inventarisatie 2013	Duijvenboden, 2013

6]. Beheerplanning.

6.1.] Algemeen.

De doelstellingen per natuurdoeltype wordt onderstaand weergegeven alsmede de randvoorwaarden zoals vanuit de regeling aan het beheer worden gesteld. Voorwaarden zoals gesteld in het provinciale beleid, de “Groene Agenda” en het provinciaal Natuurbeheerplan 2014 zijn hierin verwerkt. Het volledige beheer per doeltype, alsmede het soortenbeheer en de algemene uitgangspunten zijn opgenomen in het schematisch beheerplan wat als bijlage xx aan de rapportage is toegevoegd.

Op perceel niveau wordt het beheer binnen deze randvoorwaarden verder gespecificeerd in de overeenkomsten met de individuele beheerders, zodat de juiste mozaïek en combinatie van perceeleigenschappen op gebied niveau wordt gerealiseerd. Voorwaarden zoals gesteld in het provinciale beleid, de “Groene Agenda” en het provinciaal Natuurbeheerplan 2014 zijn hierin verwerkt.

In 2013 is bij aanvang van het beheer door de Natuur Coöperatie tevens het gebruikelijke beheer op aangrenzende particuliere percelen betrokken in de beheer mozaïek. Met een vertegenwoordiger van het Zuid-Hollands Landschap is overleg gevoerd waarbij de beheervoorwaarden en maai data van de percelen van deze organisatie in de betrokken polders is doorgenomen, waarna de beheer mozaïek van de percelen die door de Natuur Coöperatie beheerd worden hierop is afgestemd en aangesloten.

6.2.] Algemene voorwaarden.

Naast voorwaarden op doeltypeniveau gelden voor de percelen van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard een aantal algemene voorwaarden. Deze voorwaarden komen voort uit overeenkomsten die de Natuur Coöperatie is aangegaan met de provincie Zuid-Holland en / of het Bureau Beheer Landbouwgronden, uit keur, wet- en regelgeving en uit algemene voorwaarden gesteld in de Subsidie Regeling Natuurbeheer. Deze algemene voorwaarden zijn opgenomen in de gebruiksovereenkomsten zoals deze door de natuur Coöperatie Krimpenerwaard met haar leden/beheerders zijn jaarlijks worden gesloten.

Onderstaand zijn de belangrijkste algemene voorwaarden opgesomd.

- Voorwaarden voortkomend uit de pachtovereenkomsten tussen NCK en BBL zijn onverkort van toepassing;
- Voorwaarden voortkomend uit de pilot overeenkomst tussen NCK en PZH zijn onverkort van toepassing;
- Bepalingen uit de mest- en ammoniakwetgeving alsmede het meststoffenbesluit zijn onverkort van toepassing;
- Bepalingen voortkomend uit de keur van het waterschap zijn onverkort van toepassing;
- Werkzaamheden worden steeds uitgevoerd binnen een vigerende gedragscode Flora- en faunawet;
- De gedragscode "Goede Landbouw Praktijk" wordt gehanteerd;
- Faunabeheer, jacht en schadebestrijding vallen buiten de verantwoording van de pachter / beheerder;
- Maaien en overige landbewerkingen in het donker zijn gedurende het broedseizoen (01 april – 15 juli) verboden;

6.3.] Doeltypen.

Zoete plas – N4.02

Onder zoete plas worden kleine en grote wateren verstaan met voedselrijk, vrij helder, vrijwel stilstaand water, waarin waterplanten groeien en verlanding vanaf de oever kan plaatsvinden.

Als afbakening wordt gegeven: "Een waterlichaam, breder dan 4 meter en dieper dan 0.20 meter (gem. waterdiepte) van stilstaande of hooguit langzaam stromende wateren, met vegetaties waarin fontienkruiden, zanichellia, waterlelies, gele plomp, watergentiaan, krabbenscheer, kikkerbeet, groot blaasjeskruid, waterpesten, hoornbladen, vederkruiden, waterviolier, waterranonkels en soms sterrenkrozen. De vegetaties zijn zeer variabel in bedekking. Omringend water zonder de genoemde soorten en drijftillen worden daarom ook tot dit beheertype gerekend" (*Red. Schipper en Siebel, 2009*).

Binnen het werkgebied van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard kunnen een aantal sloten tot dit type worden gerekend. Met name in het zuidelijk deel van polder Kattendijksblok zijn een aantal sloten te smal om te voldoen aan de afbakeningseisen van een minimale breedte van 4 meter, in voorkomend geval worden de sloten bij het aangrenzende terrestrische pakket gerekend. Het feitelijk beheer zal hierbij echter conform de voorwaarden gesteld voor zoete plas worden uitgevoerd. Daarnaast zijn eisen zoals gesteld in de keur van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard van toepassing. In de actuele situatie is bij aanvang van het beheer door de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard sprake van een forse baggerachterstand en een matige tot slechte waterkwaliteit in het gebied (*Terlouw, 2013-06*).

De belangrijkste beheer maatregelen zijn het op diepte houden van de watergangen door middel van een regelmatig baggerprogramma en het verbeteren van de waterkwaliteit door zorgvuldige mestaanwending op de aangrenzende graslandpercelen.

Vochtig hooiland – N10.02.

Vochtig hooiland is ontstaan door langdurig gebruik als hooi- en grasland. Het komt voor op natte en vochtige veen- en kleibodems met een redelijke tot goede draagkracht.

Als afbakening word gegeven: "Bloemrijke graslanden waarin grote ratelaar, moerasrolklaver, scherpe boterbloem, kruipende boterbloem, pinksterbloem, veldzuring en in sommige gevallen dotterbloem. Vochtig hooiland is minder nat en minder rijk aan zegen en russen dan nat schraalland. Het beheer van vochtig hooiland bestaat uit geen tot een geringe mestgift en jaarlijks één- of twee sneden maaien gevolgd door een extensieve naweide (*Red. Schipper en Siebel, 2009*).

In het werkgebied van de Natuur Coöperatie Krimpenewwaard zijn de waterpeilen niet ingesteld op dit doeltipe. Daar de percelen pas sedert 2013 uit het gangbare agrarische beheer zijn genomen is de voedselrijkdom van de bodem nog hoog en bestaan de graslanden voornamelijk uit raaigrasweiden en percelen met een grassenmix vegetatie. Slootkanten en oevers zijn lokaal wel goed ontwikkeld en herbergen veel doelsoorten van zowel vochtig hooiland als kruiden- en faunarijkgasland (*Terlouw, 2013-06*).

Ontwikkelen van vochtig hooiland op natte- en vochtige veengronden middels verschraling is een weg van lange adem als gevolg van het grote na leverend vermogen aan nutriënten van het veen. Bij een inzet op (te) snelle omvorming treedt snel een dominant stadium van gestreepte witbol op en zijn de percelen gevoelig voor storingssoorten als akkerdistel, krul- en ridderzuring. Vochtig hooiland dient dan ook geleidelijk en anticiperend op de ontwikkeling te worden gerealiseerd. Hierbij is lokaal maatwerk, wat van perceel tot perceel kan verschillen, van belang. Een zorgvuldig volgsysteem en uitgifte begeleiding is hierbij een goed hulpmiddel. In de periode voordat aan het doeltype vochtig hooiland wordt voldaan worden percelen met dit doeltype ondergebracht in een overgangstype, in dit geval betreft dit kruiden- en faunarijks grasland (N12.02) of vochtig weidevogelgrasland (N13.01).

De belangrijkste beheer maatregelen bestaan uit het beperken van de mestgift, één en bij voorkeur twee maaisneden per jaar gevolgd door een extensieve naweiden, voorkomen van bodembeschadigingen en vertrapping en tijdig anticiperen op ontwikkeling van een dominant stadium of storingssoorten ontwikkeling. In voorkomend geval is het mogelijk om doormiddel van het inbrengen van gebiedseigen zaadmengsels en of maaisel van een perceel met dit doeltype uit de directe omgeving zaadbronnen in te brengen.

Kruiden- en faunarijks grasland – N12.02

Kruiden- en faunarijks grasland kan op elke grondsoort en drooglegging worden ontwikkeld. Hierbij zijn verschillen in soortenspectrum en sub-typen te onderscheiden. Het omvat graslanden die kruidenrijk zijn, maar niet tot de schraallanden behoren. De vegetatie kan behoren tot allerlei verbonden van graslandvegetaties. In sommige gevallen kan kruiden- en faunarijks grasland een tijdelijk fase zijn als de a-biotische omstandigheden voor schraalland nog niet zijn gerealiseerd. In voorkomend geval wordt kruiden- en faunarijks grasland als overgangs- of ontwikkelingsbeheer toegepast.

Als afbakening wordt gegeven: “Kruiden- en faunarijks grasland bestaat uit een vegetatie waarin grasachtigen dominant zijn maar kruiden en mossen een oppervlakte aandeel hebben van tenminste 20%. Het doeltype wordt niet tot matig bemest met uitsluitend ruige stalmest of bekalking. De graslanden worden extensief gemaaid of beweid, waarbij alle vormen van standweiden tot 2- of 3 maal maaien al dan niet met voor- en / of naweiden kunnen worden toegepast (Red. Schipper en Siebel, 2009).

In het werkgebied van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard zijn als gevolg van het pas zeer recent ingezette natuurbeheer de graslanden voornamelijk nog raaigrasweiden en percelen met een grassenmix vegetatie (Terlouw, 2013-06).

Ontwikkeling van Kruiden- en faunarijks grasland vindt plaats door verminderen van de bemesting en wijzigen van de soortensamenstelling van grasachtige door maaien voor de zaadzetting. Extensieve voor- of nabeweiding en wat structuurrijker de winter ingaan door relatief vroeg uit te scharen versneld in de regel de omvorming naar dit type. In geval van het toepassen van standweiden dient dit extensief en uitsluitend met rundvee plaats te vinden. Vollevelds bloten van de vegetatie is in dit geval een ongewenste maatregel. Schapen begrazing is als gevolg van de gewenste structuurvariatie een minder gewenste wijze van begrazing. Het lokaal nathouden van de greppel in het vroege voorjaar waardoor groeiranden, structuurverschillen, kiemplaatsen en inundatie delen optreden gevolgd door een extensieve rundvee begrazing is eveneens een methode die de ontwikkeling kan versnellen.

Vochtig weidevogel grasland – N13.01

Vochtig weidevogel grasland omvat natte graslanden met primair een weidevogel doelstelling. De zuurgraad dient matig zuur tot neutraal te zijn, waarbij de voedselrijkdom als matig voedselrijk kan worden gekwalificeerd. Weidevogelgraslanden dienen steeds te bestaan uit een complex van graslandtypen welke in een mozaïek ten opzichte van elkaar zijn gelegen. Andere graslandtypen als kruiden- en faunarijks grasland, vochtig hooiland en nat schraalland kunnen goed binnen deze mozaïek worden ingepast. Van belang is tevens een grote mate van openheid van het landschap. Voor weidevogelgebieden wordt een minimale oppervlakte van 100 hectare genoemd (Teunissen, et al, 2012). Andere belangrijke aspecten zijn een drooglegging van maximaal 40 cm, een rijke- en bereikbare bodemfauna, voldoende rust, goede opgroei biotopen voor de kuikens en de aanwezigheid van plasdras percelen en natte greppels. Brede en rijk begroeide slootkanten vormen een meerwaarde voor de weidevogelbevolking in het algemeen en de eendachtige graslandbroeders in het bijzonder.

Als afbakening wordt gegeven: “Het beheertype omvat verschillende typen grasland et per 100 hectare minimaal 35 broedparen van grutto, tureluur, watersnip, kempfaan, slobbeend, zomertaling, veldleeuwerik, wulp, kluut, kraakeend, kuifeend, wintertaling, graspieper en/of gele kwikstaart. Het maai- en graasbeheer dient hierbij zodanig te worden gevoerd dat zo min mogelijk jongen slachtoffer worden van beheeringrepen (minder dan 10%)” (Red. Schipper en Siebel, 2009).

In het werkgebied van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard is vanouds een hoge en gevarieerde weidevogelstand aanwezig. Ook hier heeft echter in de laatste decennia een forse achteruitgang plaatsgevonden, maar nog steeds is sprake van een redelijk tot goed weidevogelgebied (Terlouw & Buisman, div. jaren) (Duijvenboden, 2013).

Er is nog een redelijke tot goede weidevogelstand in het gebied aanwezig met overwegend voldoende open landschap waarin rust en een waterstand die op de meeste delen toereikend zijn (Terlouw, 2013-06 & -07). Gezien deze uitgangssituatie dient de komende jaren met name te worden ingezet op de realisatie van plasdras, enkele structuurrijke percelen, voldoende opgroei biotoop voor kuikens, voldoende mozaïek en ontwikkeling van oevervegetaties.

Elzensingel – L1.03

Als elzensingel wordt aangemerkt een vrij liggend lijnvormig element of aaneengesloten één rijig landschapselement dat grotendeels bestaat uit zwarte els en als hakhout wordt beheerd. Windsingels om boomgaarden en kwekerijen en losse bomenrijen worden niet tot dit type gerekend.

Als afbakening wordt gegeven: “Elzensingels dienen minimaal 25 meter lang te zijn, waarbij minimaal 75% als hakhout wordt beheerd. De hakcyclus bedraagt hierbij minimaal eenmaal per 6 jaar en maximaal eenmaal per 21 jaar. Tussentijds si het snoeien van overhangende takken toegestaan. Vrijkomend snoeihout en / of houtsnippers mogen niet in de singel worden verwerkt. Werkzaamheden aan elzensingels zijn uitsluitend toegestaan in de periode 01 oktober – 15 maart” (Red. Schipper en Siebel, 2009).

In het werkgebied van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard zijn elzensingels uitsluitend gelegen langs de Gouderkase Lange Tiendweg en op één locatie langs de Ouderkerkse landscheiding. Bij in beheer name van de percelen met een hoofdfunctie is sprake van zwaar achterstallig onderhoud. In de eerste fase zal het beheer zich met name dienen te richten op het opheffen van deze achterstand. Momenteel wordt met de provincie Zuid-Holland onderhandeld over de financiering van het opheffen van dit achterstallig onderhoud.

Knotbomen – L1.08

Een knotboom is een inheemse loofboom, waarvan de stam periodiek op een hoogte van minimaal 1,0 meter boven maaiveld wordt afgezet (geknot). Knotbomen kunnen worden aangetroffen als solitaire boom, in rijen of kleine groepen. Een kleine groep bestaat maximaal uit 20 exemplaren.

Als afbakening wordt gegeven: “Knotbomen dienen periodiek te worden geknot waarbij de cyclus afhankelijk van de soort tussen de 3- en de 8 jaar ligt. Daarnaast is de beheerder verplicht te voorkomen dat knotbomen worden beschadigd door het vee en dienen werkzaamheden uitsluitend in de periode 01 oktober – 15 maart te worden uitgevoerd. Binnen het beheerpakket Knotbomen wordt onderscheid gemaakt in 3 sub-beheertypen waarbij de stamdiameter bepalend is voor het subtype. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt in < 20 cm, 20-60 cm & > 60 cm stamdiameter” (Red. Schipper en Siebel, 2009).

In het werkgebied van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard zijn knotbomen uitsluitend aanwezig langs de Gouderakse Lange Tiendweg. Bij in beheer name van de percelen met een hoofdfunctie is sprake van zwaar achterstallig onderhoud. In de eerste fase zal het beheer zich met name dienen te richten op het opheffen van deze achterstand. Momenteel wordt met de provincie Zuid-Holland onderhandeld over de financiering van het opheffen van dit achterstallig onderhoud.

7]. Monitoring.

Monitoring is van belang om de vorderingen bij het behalen van de doeltypen te kunnen volgen en om het beheer te kunnen bijstellen. De Natuur coöperatie Krimpenerwaard heeft in haar eerste beheer jaar de nul situatie laten vastleggen, daarnaast heeft zij historische inventarisatie en monitoringsgegevens verzameld en opgenomen in haar archief (zie ook hoofdstuk 5).

Voor de komende jaren is de beoogde monitoring afgestemd op drie aspecten, namelijk.

1. De verplicht gestelde monitoring vanuit de Subsidie Regeling Natuurbeheer;
2. Afspraken omtrent nulmeting en evaluatie momenten zoals bepaald in de overeenkomst Pilot Natuur Beheer Krimpenerwaard, tussen de provincie Zuid-Holland en de natuur coöperatie Krimpenerwaard;
3. Wenselijke informatie ten bate van het bijstellen van het beheer in het jaarwerkplan en de evaluatie van het gevoerde beheer;

Aanvullend worden een aantal zaken gevolgd die door de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard van belang worden geacht gezien discussie hieromtrent in relatie tot natuurdoelen en agrarische belangen. Hierbij valt te denken aan aantalsontwikkelingen van zomerganzen, aanwezigheid van predators en de ontwikkeling van bodemleven en zuurgraad.

In het als bijlage bijgevoegde “Schematisch Beheerplan Natuur Coöperatie Krimpenerwaard 2014 – 2018” is tevens het onderdeel monitoring nader gedetailleerd.

8]. Samenvatting.

Sedert maart 2013 voert de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard in de vorm van een pilot het natuurbeheer uit in een tweetal polders in de Krimpenerwaard. Als onderdeel van haar rol als natuurbeheerder hecht de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard er aan om zich te certificeren als natuurbeheerder. Middels aansluiting bij de methodiek van de Federatie Particulier Grondbezit wenst zij tevens de controle op het door haar gevoerde beheer te warborgen middels de systematiek van interne en externe audits.

Een verplicht onderdeel van de certificering aanvraag betreft o.a. een beheersplan en een jaarwerkplan, de onderhavige rapportage vormt het beheerplan ten bate van de certificeringsaanvraag.

De Natuur Coöperatie Krimpenerwaard voert het natuurbeheer in delen van de polders Kattendijksblok te Gouderak en de Nesse te Ouderkerk aan den IJssel. Het betreft beide open veenweidepolders met overwegend graslandtypen en lokaal houtopstanden langs ontsluitingslinten en houtkaden. DE grondsoort bestaat uit veen en klei op veengronden met een redelijke drooglegging. Lokaal is een stroomrug aanwezig die tot grotere drooglegging leidt. In totaal wordt ruim 100 hectare natuur beheerd door de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard.

De natuurdoeltypen sluiten aan bij het Natuurbeheerplan voor de provincie Zuid-Holland 2014 en bestaan uit de doeltypen Zoete plas (N4.02), Vochtig hooiland (N10.02), Kruiden- en faunairijk grasland (N12.02) en Vochtig weidevogelgrasland (N13.01). Daarnaast kunnen de landschapsbeheertypen Elzensingel (L1.03) en Knotbomen (L1.08) worden gesloten in het gebied.

De basis systematiek voor het te voeren beheer en de algemene voorwaarden van de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard aan haar leden/beheerders waren bij aanvang van de pilotovereenkomst met de provincie Zuid-Holland in grote lijnen al vastgelegd. Om een betere aansluiting op de systematiek van de Federatie Particulier Grondbezit te realiseren zijn deze in het onderhavige beheerplan op onderdelen bijgesteld. Het beheer sluit aan bij de afbakening en voorwaarden zoals vastgelegd in de Index natuur en Landschapsbeheer. Op onderdelen zijn hier aspecten aan toegevoegd waarmee in de optiek vanuit de Natuur Coöperatie sneller tot de gewenste resultaten kan worden gekomen. Als voorbeelden kunnen hiervoor genoemd worden het inpassen van een oeverbeheer op basis van het SAN-pakket “Botanische weide en hooilandrand, aan de graslandpakketten, een frequentere bagger ambitie om sneller de waterkwaliteit te bevorderen en maatwerk maatregelen voor soorten als zwarte stern en krabbenscheer.

Om op termijn de resultaten te kunnen vergelijken en evalueren is in 2013 een nulmeting op alle relevante onderdelen uitgevoerd. Daarnaast heeft de Natuur Coöperatie dit jaar benut om actief historische natuur wetenschappelijke gegevens uit het verleden te achterhalen en archiveren.

De toekomstige monitoring wordt naast voorwaarden in de Subsidie Regeling Natuurbeheer tevens bepaald door de overeenkomst met de provincie Zuid-Holland. Deze overeenkomst bepaald dat in 2015 en 2018 evaluatie momenten zullen worden gehouden waarbij aan een aantal inventarisatie en beheerregistratie voorwaarden moet zijn voldaan.

9]. GEBRUIKTE LITERATUUR & INFORMATIEDRAGERS.

Duivenboden, 2013	Weidevogelbeheer Natuur Coöperatie Krimpenerwaard, BMP-W nulmeting 2013.
Inter Provinciaal Overleg, 2013	Model subsidie verordening Natuur- en Landschapsbeheer.
prov. Zuid-Holland, 2003	Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland: Krimpenerwaard en Gouwestreek.
prov. Zuid-Holland, 2013	Natuurbeheerplan provincie Zuid-Holland, 2014
Schipper & Siebel, 2009 (red)	Index Natuur en Landschap, onderdeel Natuurbeheertypen.
Terlouw & Buisman, div.jaren	Weidevogelinventarisaties polder Kattendijksblok 1985-2010
Terlouw, 2013-06	Jaarverslag inventarisatie & beheer Natuur Coöperatie Krimpenerwaard, 2013.
Terlouw, 2013-07	Houtopstanden in polder Kattendijksblok te Gouderak, 2013.
Teunissen et al, 2012	Op naar Kerngebieden voor weidevogels in Nederland.

BIJLAGE : Schematische weergave beheerplan Natuur Coöperatie Krimpenerwaard, 2014 - 2018

bui-tegewoon

— groenprojecten —

